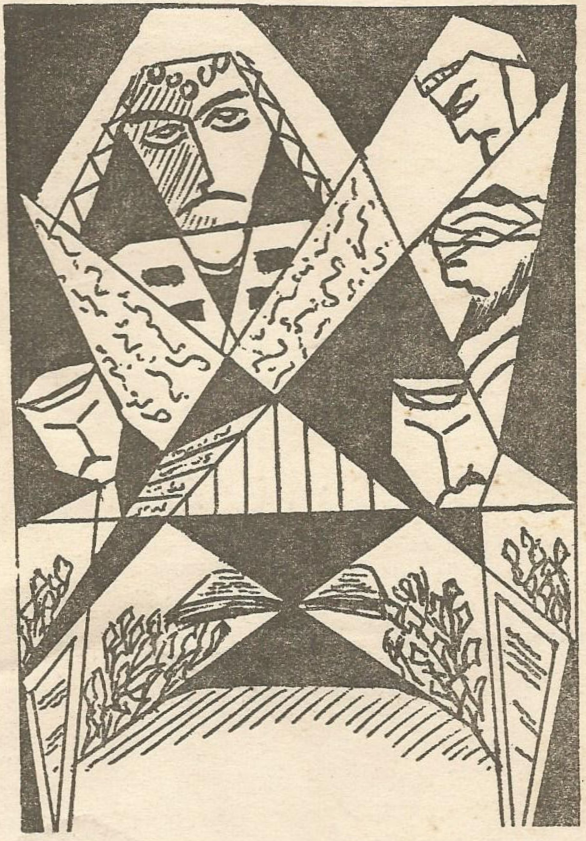
Yeni

FIRAT

Aylık Sanat - Fikir Dergisi

Tamer GÜRPINAR

SAYI 13
TEMMUZ 1963

YENİ FIRAT

Aylık Sanat ve Fikir Dergisi

Yıl: 2 Sayı: 13

Temmuz 1963

Sahibi:
FİKRET MEMİŞOĞLU

Yazı işlerini yöneten
Sorumlu müdür:
ÖMER KAYAOĞLU

Yönetim Yeri:
Türk Kültür Derneği Şubesi
ELÂZIĞ

Abone:
Yıllığı 12 TL.
Altı Aylığı 6 TL.

Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri gönderilmez.

"Yeni Fırat" adı anılmadan dergiden yazı ve şiir alınamaz.

Yazı ve şiirlerin fikir sorumluluğu yazana aittir.

İLÂN ve REKLÂM

Tam sayfa 750 TL.
Küçük ilân ve reklâmların santimi 10 TL.

Yazışma ve para gönderme adresi:
Fikret Memişoğlu, Avukat
ELÂZIĞ

İSTANBUL Temsilcisi:
Ömer Kayaoğlu, Tahtalı Bostan Sok. No. 1 Kuzguncuk

Dizgi ve Baskı;
Matbaa Teknisyenleri Basımevi
Biçkiyurdu Sok. No. 12
Divanyolu - İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

İkinci Cilde Başlarken ... YENİ FIRAT

Baraj Bölgesinin özellikleri ..... N. GENCOSMANOĞLU

Naimi Efendigil ..... İbrahim OLGUN

Zamana Destan ..... Sezai ÇÖTELİ

Çayda Çıra Berg. Kermesinde ... Sabri TANYERİ

Diyarbakır Surları ..... Şevket BEYSANOĞLU

Oya ..... Cenani DÖKMECİ

Gurbette Bayram ..... DUMAN

Çakmağı Çak ..... YOLCU

Seçim Destanı ... Cenap OSMANOĞLU

Hacca Gidiş ve Dönüş Hafız Osman ÖGE

Ulu Özlem ..... Ömer KAYAOĞLU

Rahmi Hoca ..... Fikret MEMİŞOĞLU

Ustam ..... Cenani DÖKMECİ

Elâzığ Kız Enstitüsü ... RÖPORTAJCI

Bilmece ..... M. Hayrettin ABACI

Şakır Bülbüller ..... Arif EĞİNLİ

Murat'tan «Yeni Fırat» a ..... Leman TECE

Çıkış tarihi: 18/7/1963

BAŞ YAZI

İKİNCİ CİLDE BAŞLARKEN

Karar, toplumun oluyor. Amma bu karar, anlayış inbiğinden süzülen bir takdir gibi... Hasis menfaatların değil, dikkat ve rikkatlerin kararıdır.

Yeni Fırat, ilk sayımızda da belirttiğimiz gibi, bize zahmet, topluma hizmet için çıkarıldı. Bu çıkışımızda isabet olduğu belirtiliyor.

Bütün kösteklere rağmen, başta Valimiz olmak üzere, bütün okuyucularımızın bilhassa manevi desteklerile beraber, Türk Dili, Akis, Çağrı, Yaprak gibi en çok okunan bir çok dergilerin yayımımız hakkındaki takdirleri, hizmetteki isabetimizin, zahmetteki gayretimizin kesin delilleridir.

Baki kalan, bir hoş sada olduğuna göre, bu kubbede yankımız var demek.

Bizim gerçi, müesseselerden, şirketlerden abonemiz yok. Fakat buna karşılık, yoksul garsonlardan, meçhul köylülerden dahi gönüllü abonelerimiz var. Belki inanılmaz, Elâzığ Belediyesi dahi abonemiz değildir.

Bundan anlaşılıyor ki, biz, servetin ve kudretin hizmetinde değil, milletin gayretindeyiz.

% 2 den basit faiz verip, % 22 ye bâliğ mürekkep faiz alan Bankalarımızın, bu mürekkep hesaplar içinde bunaldıklarından, kültürel hizmetlere biygâne kalarak, anlayış sâdeliği içinde oldukları hayretlere sezâ olmalı...

Herhalde bu hükmî şahsiyetler, sosyal çerçeve içinde, kadirkıymet bilmekte, valilerden, okuyucularımızdan ve okunan dergilerden ayrı bir hikmet içindedirler. Pek garipsememek de lâzım! Çünkü, kasa ile kafa, aynı şeyle dolup boşalmıyor.

Bu kayıtsızlık doğrudan doğruya bizi ilgilendirmez; amma dolayısile ilgilendirir. Çünkü sosyal bir sonucu var. Yara sarmıyan para, kalp mangırdan daha değersizdir. Bir toplumda karşılıklı ihtiyaçları sağlama aracı olarak kabul edilen paranın, kültüre destek olmaması, marifetin karşısına cehaleti dikmeğe benzer. Nefsaniyet ve menfaatla yoğurulmuş bir cehalet... Yalnız menfaati ibre bilen cem'iyyetlerde, Yahudi Cemâatleri gibidir. Gerçi bu topluluklar içinde yaşayanlar, yer içer, giyer gezer amma, millî kıymetlerden yoksun kalarak hep...

Dünyanın aşk ve iman için yaratıldığında erginler tarafından söz birliği edilmiştir. Aşk ve İyman'da, mâdenî ve miydevî olmadıkları için, para pulla sağlanamıyor zahir...

Gerçek mücevherat, marifet ve semahet hazinesinde gizli olmalı... Bu hazine'de, altın ve gümüş anahtarlarla açılmıyor... Herhalde gerçek cevher mahzeninin anahtarı, «para, indinde pul etmiyenlerde» olsa gerek. Çünkü ancak bun-

(Sonu sayfa 31 de)

BARAJ BÖLGESİNİN ESTETİK ve EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

N. Yıldırım GENCOSMANOĞLU

Tarihte seçkin bir yeri olan Keban, bir aralık unutulur gibi olmuşsa da, BARAJ vesilesiyle, lâyık olduğu şöhreti tekrar elde etmiş bulunmaktadır.

Bu yazımızda Keban'dan ve çevresinden bahsetmek, memleket kaderinde büyük rol oynıyacak olan bu baraj bucağını tanıtmak istiyoruz.

Keban, yeryüzü şekilleri bakımından garip bir manzara gösterir. Sivri tepeleri, sarp yamaçları, derin vadileriyle giriftengebeler manzumesi halinde görülen Keban bölgesi, yalnız simli kurşun ocaylarıyla değil, bilinmiyen daha nice cevher yataklarıyla da hâlen bir sır küpü olarak durmaktadır.

Derin ve dar bir vadiye sıkışmış olan bu kasaba, simli kurşun ocaklarının çalıştırılmadığı zamanlarda, fakirleşmiş ve küçülmüş ise de Eti-Bank'ın faaliyete geçirdiği maden işletme teşkilâtıyle tekrar canlanarak, önemli mevkiini alma yoluna girmiştir.

Yirmiye yakın köyü olan Keban, bugün 200 evli küçük bir kasabadır, fakat, yukarıda da belirttiğimiz gibi, memleket kaderindeki önemli rolünü başarıyla oynamaya hazır, geleceğin büyük sanayi ve büyük baraj şehri namzetliğini taşımaktadır.

Keban, modern tesislerle getirilmiş içme suyuna, elektriğe, sağlık merkezine sahip olmakla, doğudaki birçok ilçelerden üstün durumdadır.

İlçe merkezi bağlık, bahçelik ve sulaktır. Köyleri içinde, Birvan, Nimri, Bayındır en büyükleri ve önemlileridir. Kasabanın yeri, her yönden gelen rüzgârlara kapalı bulunduğu için, iklim yaz aylarında oldukça sıcak, kışın ılıkçadır. Tarıma elverişli arazisi bulunmadığı için halk, geçimini, her devirde, simli kurşun ocaklarında çalışmakla sağlamıştır. Az da olsa, bu bölgenin en erken sebze ve meyve yetiştiren yeri olarak dikkati çekerse de, önemli bir ihracat yapamaz.

Fırat'tan elde edilen balıklar, iptidaî usullerle avlandıkları için bu yönden de gelir sağlanması şimdilik ekonomik bir önem taşımamaktadır.

Çeşitli maden yatakları, bu arada çok zengin URANYUM damarlarının bulunduğu Keban mıntıkası, BARAJ için en elverişli bir yer olarak da, Tanrı tarafından özel olarak yaratılmış bir yerdir denilebilir.

Batı Almanya hükûmeti tarafından, Suriye'de yapılacak baraj ile, Keban'da kurulacak baraja yapılacak yardım için mahallinde incelemeler yapmak üzere gönderilen temsilcilerden, dünyaca meşhur iktisatçı Baade'nin yardımcıları Prof. Dr. Wolf Donner ile sayın eşi M s.

(Sonu sayfa 31 de)

Elâzığ'da Tanıdıklarım :

NAİMİ EFENDİGİL

Yazan : *İbrahil OLGUN*

İnsanlar, çok kerre kendilerinden söz etmek için başkalarını vesile ederler. Ben de bu za'aftan kurtulamıyacağım her halde. Kendimi bazen bir mahrutî çadıra benzetirim. Dürülü, bükülü bir çadıra. Açılıp bir yere kurulmak istediğim zaman, bir mekâna sağlam bir şekilde tesbit edilmek isterim. Bu demektir ki, gönlümce bir kaç dost ile mânevi âlemimi tahkim ederim. Dostlar benim için herşeydir. Onlarla sevinir, onlarla övünürüm. Ağyarın ta'nına kulak asmam. Etrafım, semandar gibi ateşle çevrili de olsa endişe etmem.

İzmir'de doğup büyümüştüm. Egenin incisi, Mitoloji ülkesi İzmir'de. Babam, ilmiyeden bir zattı. Genişce bir çevremiz vardı. İstanbul'da yüksek tahsil yaptığım süre içerisinde de pek değerli, bilgili, marifetli kişileri tanımak imkânını bulmuştum. Sonra, İzmir dahil, Anadolunun bir çok şehirlerinde Edebiyat Öğretmenliği yapmıştım. Öyle sanıyordum ki, artık bundan sonra tanıyacağım kişiler, bana şimdiye kadar tanıdıklarımdan farklı bir tesir veremiyeceklerdi. Meğer, gerçek böyle değilmiş Yunus'un :

Süleyman kuş dilin bilir dediler
Süleyman var Süleymandan içeri

dediği gibi, gerçekten benim bilmediğim nice Süleymanlar varmış. İşte Elâzığ'da, nice can dostları tanıdım ki, bunların benzerlerini başka bir muhitte bulmak çok güçtür. Bu çevre kişiliğini veren, nice geleneklerle temas ettim ki, bunlara bir başka vatan köşesinde rastlamak imkânsızdır. Bunların hepsi benim için başlı başına birer mânevi kazançtı. Ama benciliğimde hiçbir zaman izini kaybetmiyeceğim, öyle kıymetler gördüm, dost çevrelerinde öyle feyizli demler geçirdim ki, her zaman ararım onları...

Bu gerçek dostlardan biri, Naimi Efendigildir. Şimdi, İstanbul'da, Üsküdar Müftüsü olan bu zat, Elâzığ'ın her zaman iftihar edeccği değerlerden biridir. Bizi birbirimize Elâzığ'da, Mevlâna ihtifalinde Hz. Molla Hünkâr'ın ruhaniyeti tanıştırmıştı. İlk görüşmede ilmine, irfanına, kemaline, nüktedanlığına, natıkasına, hassasiyetine, hele gümbür gümbür gerçek Elâzığ şivesiyle konuşmasına, hayran olmuştum. Tam aradığım dostu, onun şahsında bulmuştum. O geceden sonra Elâzığ'a kanım daha çok kaynadı. Öyle ya :

«İzzet ü zillet Mekâna hep mekîninden gelir.»

O ihtifalde, kendine özel, şive ve edasiyle Hz. Mevlâna'nın Mesnevisinin başındaki onsekiz beytini okuyuşu, açıklaması, Mevlâna âşıkı Yaman Dede (Diyamandi Efendi) nin Hz. Mevlâna için yazdığı, şiirin inşadı hâlâ kulağımda...

Kadirbilir Elâzığlıların Naimi beye olan saygılarını bilmekle beraber, O'nu

gerçek değeriyle kıymetlendirdiklerine kâni değilim. Biz insanlar hep böyle insafsızızdır. Kocaman fazilet âbidelerini, ufacık kusurlar icad ederek, nasıl acımadan yıkmağa çalışıyoruz. Niçin insanların faziletlerine karşı gözlerimizi sıkı sıkı kapıyoruz da, kusur ararken dürbinlerimizi, hurdebinlerimizi harekete geçiriyoruz bilmem ? Tabi'i beşeri zaafımızdan !.

Harput'un ismi ile müsemma bu Efendisi, nemli gözlerle Elâzığ İstasyonundan ayrılırken, herkes yüreğinin ta derinliklerinde, bir nedamet acısı duydu gibi geldi bana...

Naimi bey de bir çok faziletli kişiler gibi gafletlerle, tegaffüllerle karşılaşmıştı. İlmiye sınıfından bir zattı. Devrinin kültürünü hazmetmişti. Uzun yıllar, müderrislik, hocalık yapmıştı. Babası, dedeleri, islâm ülkelerinde bile şöhreti olan kişilerdi.

Kendisi bir ara, sanıyorum ortaokulda öğretmenken, terfi zamanı gelmiş geçmiş ; dilekçe vermiş, aldıran yok. Hakkını aramak üzere Ankara'ya gittiğinde, baklayı ağızlarından çıkarıvermişlerdi. Hocanın menşei kâfi değildi. Diploma istiyorlardı. İcâzetnamenin, irfanın, okumanın, okutmanın bir anlamı yoktu bu adamlara göre!.

Naimi bey, böyle bir muameleyle karşılanacağını hatırına bile getirmemişti Hemen gitti, yeni açılan Ankara Hukuk Fakültesine yazıldı. Üç yıl sonra da anlı şanlı bir hukukçu oldu ; fakat artık bu diploma budalası kadir bilmez cahillerle uğraşmıyacaktı. Bundan sonra, tam 24 yıl bir hukukçu hoca olarak çalıştı. Hocalık onda araz değil, cevherdi. Şahsiyetinden ayrılmaz bir unsurdu.

Ben Elâzığ'a geldiğim zaman (1954) Üstad, kendi kendini emekliye sevketmişti. Artık dâva almıyordu. Eşi, Lisede öğretmendi. Cânân'ı İstanbul'da Kollejde okuyor ; onun hasreti yüreğinde, içli şiirleri, samimi mektupları elinde.. Küçük Kemal'i ile de evde arkadaşlık ediyordu. Kur'an okuyor, kitap mütalâa ediyor, tâat ve ibâdetle vaktini değerlendiriyordu. Ara sıra Fikret Memişoğlu müstesna, eski meslektaşlarının vefasızlığından şikâyet ediyordu.

Bazı günler, Lise caddesindeki evinin balkonunda bekler, biz okuldan dönerken cemilkâr sözler söyler, ikindi çayına davet ederdi. Birgün gene çaya davet etmişti ki, ben bir gün önceki ziyaretimi imâ ederek şu veciz hadisi söyledim:

«Zûr gıbben tezded hubben»

(Aşırı ziyaret ediniz, muhabbet fazla olsun.)

Üstad hiç düşünmeden, şu mânîdar mısra ile mukabelede bulundu :

meyân-ı asdıkâda, terk-ı külfet, şart-ı ülfettir.

«Dostlar arasında merasimi terk etmek, dostluğun ilk şartıdır.)

Bayıldım bu hazırcevaplığına hazretin...

Bir gün gene kendilerine yolda rastlamıştım. İmam - Hatip Okulundaki Arapça dersinden geliyordu. İltifatta bulunmak istedim, Bana Kemal-i tevâzu ile dedi ki : «Yok kardeşim aldanıyorsun, bende hiçbir şey yok. Ben kendimi bili-

yorum.» kimin olduğunu bilmediğim şu beyti söyledi :

«Eblahâni dâma çekmektir taazzumdan garaz
Yoksa herkes kendi vicdânında mikdarın bilir.»

(Kendini büyük görmekten maksat, ahmakları tuzağa düşürmektir. Yoksa, herkes kendi iç aleminde, kendinin ne değerde olduğunu pekâlâ bilir).

Naimi Efendigil, dindar bir zattır ; fakat taassuptan hiç hoşlanmaz. İnsanoğlunun aczinden, Cenab-ı Hakkın mağfiretinin şumulinden haberdardır.

Dinde samimiyetin, heyecânın anlamını iyi bilir. Din bilgisi olarak «mesih alel huffeyn» (mest üzerine mesih) ten ileriye geçemiyenlerin, cehennem tehditlerine iltifat edenlerden değildir.

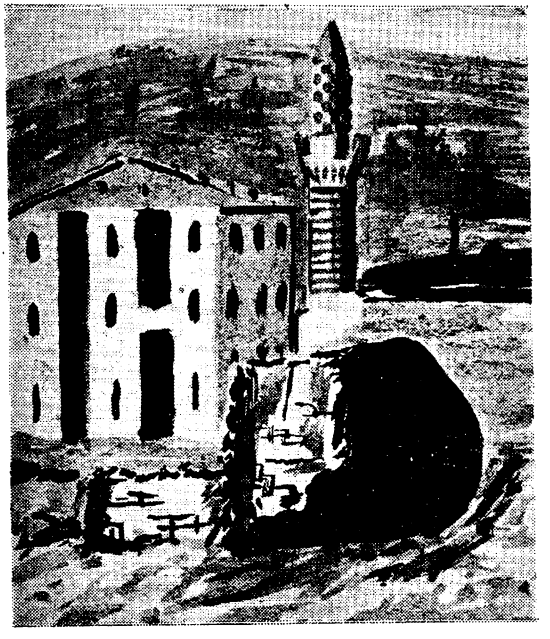
Allah'ın ve Peygamberin gerçek müminlere müjdelerini pek kısa bir süre yaptığı vâzlarda dile getirerek, Peygamberimizin (Güçleştirmeyin, kolaylaştırın ; müjdeleyin, nefret ettirmeyin.) buyruğunu yerine getirirdi. Ve sırası gelince de:

«Vâiz bizi tahvîf ile teşvîşe bırakma,
Sen Mahkeme-i Rûz-u cezâ'dan mı gelirsin !»

diye Cehennemin azgınlığını tarif ede ede bitiremiyenleri insâfa davet ederdi.

Daha çok söylenecek şey var. Harput Toprağının bu müstesna evlâdına Cenab-ı Haktan, uzun ve hayırlı ömürler dilerim.

İbrahil OLGUN

Tamer GÜRPINAR
Harput

ZAMANA DESTAN

Bir destan yazayım dedim zamana,
Kalem belli değil, söz belli değil
Uymadı bu deli gönül devrana
Cihet belli değil, iz belli değil.

Karga ile bir gezer oldu bülbüller
Çöplüğe dikildi hep katmer güller
Neden böyle şaşkın oldu gönüller
Neş'e belli değil, haz belli değil.

Torbaya koyulmuş bütün vicdanlar
Nalıncı keseri olmuş insanlar
Yanmış viran olmuş şen hanümanlar
Alev belli değil, köz belli değil.

Kalleşliği övüp mertliği yerdik
Mürüvvet şalını boş ipe gerdik
Suyumuz çekildi gayeye erdik
Posa belli değil, öz belli değil.

Nerede o eski terbiye edep
Gazino, pavyon, bar gençliğe mektep
İç dışa, dış içe tebdil oldu hep
Astar belli değil, yüz belli değil.

Hani o efeler, hani kızanlar
Nerde o kanıyle destan yazanlar
Mızraplar kırılmış susmuş ozanlar
Perde belli değil, saz belli değil.

Dil ehli birbirin anlamaz oldu
Küçükler büyüğü dinlemez oldu
Hacılar hocalar beynamaz oldu
Kitap belli değil, cüz belli değil.

"Çayda Çıra,,
Bergama Kermesinde

Sabri TANYERİ

İzmir İline bağlı tarihi Bergama İlçesinde her senenin Mayıs ayı sonlarında olarak üç gün müddetle, mahallî şenlik ve Bayram anlamına gelen «Bergama Kermesi» yapılır. Bu sene de Mayıs ayının 24, 25 ve 26. günlerinde olarak ve mahallî olmaktan çıkarılarak Uluslar arası bir mahiyet almak suretyle 27. Bergama Kermesi yapıldı.

Yukarıda işaret edildiği üzere Kermes, Bayram ve şenlik anlamına gelmektedir. İlk yıllarda tamamen kendi bünyesi içerisinde ve bakır çay havzasına münhasır olmak üzere bir panayır şeklinde yapılmakta iken seneler geçtikçe alâka celbetmiş ve Türkiye çapında bir hüviyet almıştır.

Kermesin özelliklerinden birisi, oyunlarının Bergama'nın eski Krallık devirlerinden kalmış tarihî açık hava Tiyatrolarında yapılmasıdır. Milâttan önce başlıyan ve Bizanslara kadar devam eden Krallık devirlerinde, Bergama'da beş açık hava Tiyatrosu varmış. Bunlardan birisi (35000), diğerleri (15000), (10000) ve (5000) er kişilik imiş. Hâlen tarihî AKROPOL Tiyatrosu ile ASKLEPİYON Tiyatroları kazı neticesi meydana çıkarılmış ve restore edilmiş olup diğerleri de ALMAN KAZI HEYETLERİ TARAFINDAN meydana çıkartılmak üzeredir. İşte Kermes şenlikleri her yıl bu Tiyatrolardan ASKLEPİYON Tiyatrosunda yapılır.

(Sayfayı çeviriniz)

Sevmeyi bilen yok, sevilmeyen çok
Kelini gösterip kalpak giyen çok
Ağyarım yoksa da yarım diyen çok
Niyaz belli değil, naz belli değil.

Niye hep tersine işler sıralı
Neden bu halkın hep bahtı karalı
Mevsimlerin bile bağrı yaralı
Bahar belli değil, yaz belli değil.

Sezai ! dumanlı, dumanlı başın
İçine akıyor kanlı gözyaşın
Hep nankör çıkıyor kim yese aşın
Ekmek belli değil, tuz belli değil

Sezai ÇÖTELİ

Bu Tiyatro, asırlarca ölü çıkmayan ve tedavisi telkîn olan Hastahane sitesine aittir. Ciltlere sığmayan bu eserler ve tarihî Bergama hakkında uzun uzadiye tafsilât vermeye imkân olamıyacağından konuya dönelim :

Bu seneki Kermes Programı çok yüklü. Mahallî Folklor ekiplerinden ayrı olarak Bursa'nın Kalkan kılıç ekibi, Millî Türk Talebe Federasyonunun Folklor ekiplerinden Kars ve Elâzığ ekipleri ve İstanbul Belediye Konservatuarının Tiyatro bölümü vesaire...

Bu seneki Kermes şenliklerine Elâzığ ekibinin gelmesi hususunda, Bergama'yı Sevenler Derneği başlangıçta anlayış göstermiş ve neticesinden çok memnun kalmışlardır.

Mahallî Efelerin ve Zeybeklerin Millî oyunlarından sonra sıra Elâzığ ekibine gelmişti. Elâzığ'ın meşhur gırnatacısı Şükrü'nün çaldığı (gelin havası)yla ekibin sahneye girişi Tiyatroyu dolduran 7 - 8 bin kişi tarafından şiddetle alkışlandı, derken dört kız ve dört erkekten ibaret gençlerin millî kıyafetleriyle Elâzığ oyunlarının en seçmelerini başarı ile oynamaları takdirle karşılandı ve şiddetle alkışlandı. Oyunların yeniden tekrarlanması alkış temposu ile istenildi ve fakat Programın çok yüklü olması sebebiyle buna imkân hasıl olmadı. Arkasından Kars ekibinin mahallî oyunları ve Şeyh Şâmil oyunu oynandı. Bu oyunlar da çok alâka gördü ve alkışlandı. Bursa'nın meşhur Kalkan ve kılıç ekibinin Şahlanırcasına oynadıkları oyun da yine çok alkışlandı. Tiyatro bölümünün (BİZİM ŞEHİR) temsili de alâka ile seyredildi.

Akşam Fabrika salonunda Kermes komitesi tarafından Balo tertip edilmişti. Elâzığ Ekibi, Bergama'ya kadar gelir de, Çayda Çıra oynamadan gider mi ? Kermes İdarecileri için bu oyun yabancı ise de, tarafımızdan yapılan teklifi anlayışla karşıladılar. Balonun en eğlenceli bir anında, Gırnatacı Şükrü'nün çaldığı gelin havasiyle, ellerinde mumlar yanan tabaklarla ışıkları söndürülen salona Elâzığlı Gençlerin girmeleri bütün davetlileri ve bu arada baloda hazır bulunan Amerikalı ve Alman masiferleri de fazlasiyle hayran bıraktı. Gençlerin, Şükrü'nün çaldığı havaya uyarak :

Çayda çıra yanıyor
Al yanak boyanıyor
Yavaş yürü, usul bas
Engeller uyanıyor.
Oy Nanay, yar Nanay,

türküsü ile başlayan oyun, davetlilerin takdirlerine mazhâr oldu ve uzun uzun alkışlandı.

İşte Elâzığ'ın Çayda çırası ve oyunları, bu sene Bergama Kermesinin en başarılı ve takdir edilen oyunlarından birisi olmuştur. Elâzığ'lı olarak bundan iftihar duymaktayız.

Sabri TANYERİ

Diyarbakır Surları

Şevket BEYSANOĞLU

Diyarbakır şehri, Karacadağ'dan Dicle'ye değin uzanan geniş bazalt plâtosunun doğru kenarında, Dicle vadisinden yüz metre kadar yükseklikte ve vüzuhla belli olan nehir kavsinin tepesinde, hâkim ve hissolunacak şekilde ufkî bir alan üzerinde kurulmuştur.

Dicle ile bu düzlük arasında zemin, doğu ve güney - doğu'ya doğru sarp, kayalık bir silsile halindedir. Güneyde ise tatlı bir meyille alçalır. Plâtoyu güney - batı'dan «Ben-u-sen» denen az derinlikte bir sel çukuru yarar. Batı ve kuzeyde ise bazaltlı arazide hafif bir meyil vardır. Bu genel şartlar, doğu ve güney-doğu'da kayalık bir korniş kenarında kurulmuş bulunan ve şehri baştan başa kuşatan surun şeklini tâyin etmiştir.

Şehrin ne zaman kurulduğu bilinmiyor. Ancak, şehrin doğusunu sınırlandıran ve Dicle yatağından yüz metre kadar yükseklikte bulunan «Fis Kayası» isimli sarp kayalığın İç - Kale kesiminin, buranın, ilk yerleşme yeri olarak nüveyi teşkil eylediği ve küçük çapta bir kalenin burada daha HURRİLER zamanında (M.Ö. 3000) kurulduğu sanılmaktadır. Şehrimize bu sıralarda AMİDİ dendiği de Asur kitâbelerinden anlaşılıyor ([1]).

349 senesinde Roma imparatoru Konstans (II. Constantius) zamanında şehrin etrafı surlarla çevrildi ve mütemadi saldırışlarla zedelenen kalesi yeniden tamir ve tahkim ettirilerek savunma gücü arttırıldı. Bu imparator şehre «Augusta» adını verdi ([2]). Bu isim kısa bir süre için kullanıldı. Yerine AMİDA ismi kaim oldu. Sasanlı hükümdarı II. Şahpur 359 yılında şehri kuşatırken burada bulunan ünlü tarihçi Ammianus Marcellinus'a göre şehrin o zamanki nüfusu 20 bin kadardı ([3]). İmparator Konstans'ın inşa ettirdiği sur, şimdiki surun doğu, yani Mardin Kapısı'ndan Yeni Kapı'ya ve buradan Dağ Kapısı'na kadar uz yan kısımdır. Eski surun batı parçası ise tahminen bugünkü Gazi Caddesi'nin yerine rastlıyordu.

363 yılında Roma imparatoru Julyanus Apostatus, Sasanlılarla yaptığı bir savaşta öldürüldü. Muhafız komutanı Joviyanus orduca imparator ilân edildi. Yeni imparator, Sasanlı hükümdarı II Şahpur'la barış anlaşması yaptı. Tarihte «Uğursuz Joviyanus Barışı» diye adlandırılan bu anlaşmaya göre, Nisibis (Nusaybin) ve birçok kaleler Sasanlılara bırakıldı. Diyarbakır ve çevresi Roma'lılar da kaldı. Bunun üzerine Nisibis'in hıristiyan halkı, ateşe tapan Farslar idaresinde yaşamak istemediklerinden, kırk bin kadarı göç ederek Diyarbakır'a (Amida'ya) gelerek, şehrin batı kesiminde iskân edildiler. 367 - 375 yılları arasında şehrin batı surları yıktırılarak bugünkü Dağ - kapısı'ndan Urfa - kapısı'na ve ora-

(Sonu sayfa 30 da)

O y a

Cenani DÖKMECİ

Milletimizin, san'atı başa taç edişi oyalarımızdan belli. Türkün ince zevkini, Doğu Türkistanda icad edildiği Avrupalı araştırıcılar tarafından da kabul edilen, halılardan başlayıp, kilimlerde, çinilerde, taş oymalarda, nakışlı bakırlarda, minyatürlerde görmek nasıl mümkünse, hanımların baş süsü oyalarımız da bu ince zevki izleyip görmek kabildir.

Türk san'atı, henüz etraflı ve metodlu bir şekilde incelenmemiş, zengin ve geniş bir hazinedir. Bundan önce, bakırcılıktan söz eden yazımızda, bu hususa, bir nebze ilişmiştik. Türk aydınları, kendi bölgelerinde ve hiç olmazsa bir dalda, derinlemesine bir tetkikle, bilinmiyen san'atlarımızı incelemeli ve derlemelidirler. Batı aleminin, bize, san'atlarımızı da göstermelerini beklemek, bizim için üzücü olur. Kendimizi başkalarına tanıtmak, bizim borcumuz olmalıdır. Bazan bizi, yanlış, bazan da eksik tanıdıkları için, batı hakkında şikâyetçi oluyoruz. Bu kabahat bizi eksik ve yanlış tanıyanlarda değildir. Bizdedir kabahat. Çünkü içinde yaşadığımız ve her şeyimizle bağlı olduğumuz topluma ve san'atlarına ilgi göstermiyor, bu san'atlarımızı derlemiyor, tanımıyor ve tanıtmıyoruz.

Hele analarımızın başlarında ve çeyiz sandıklarında, göz nuru dökerek işledikleri oyalı yazmalara, dikkatle bakmıyoruz bile. Analarımızın millî gururu, bizden üstün, diyeceğim geliyor. O ipeklerin kozalardan çekilip, kelep kelep sarılışı, türlü renklere boyanması ve oya oya yazmalara dizilmesi ne hünerdir, ne meraktır, hiç dikkat ettiniz mi?

OYA NASIL YAPILIR : Oya yaparken, yazmanın bir kenarı, sol elin işaret parmağına sarılır ve baş parmakla orta parmak tarafından sıkıştırılıp tutulur. Sağ elde ucu yukarı doğru tutulan iğne ile, yazmaya evvelâ bir köprü yapılır. Bütün oya çeşitlerinin oya aralıklarında, oya cinsine yakışacak şekilde büyük veya küçük köprü bulunması şarttır. İkincisi, bütün oyalarda bir de ilmek vardır. Ancak bu ilmek hepsinde aynıdır. En basit oya olan, sıçan dişinde olduğu gibi. Bütün oyalar sıçan dişinin büyük veya küçük halde yapılmasından, çeşitli şekillere sokulup tamamlanmasından ve çeşitli renkler verilmesinden doğar. Sıçan dişini yapmak kolay. İğneyi kenarı kıvrılan yazmaya sokup ileri doğru sürerek çektikten sonra, ikinci defa, ilk sokulan yerden bir milimetre kadar yakından tekrar sokulur ve bu sefer iğne tam sürülmez. Geri kısmı yazmada ilişik durur. Yazmayı örselemeden, bu ikinci çekilen iplik ve ilk çekilen iplik iğnenin ucuna aksi yönlerden bir sefer dolanır ve iğne de ileri sürülüp yazmadan ileri çekilir. Bu şekilde oya yapmağa devam edilir. Sıçan dişi, oyanın te-

melidir. Diğer oyalar, daima bu temelin üstüne kurulur.

Benim sorup, tesbit edebildiğim oya çeşitleri şunlardır : Sıçan dişi, köprü, ilik oya, incelerin yan yatışı, kuş dili, pirinç oya, ıtır yaprağı, limon çiçeği, hercai menekşe, iğde çiçeği, tevruzî gül, karanfil oya, kasım oya, kirpik oya, nergis, nevruz, bülbül dala konmuş, canlı bülbül, geyik oya, şeker tabağı, yıldız oya, pufik oya, pumpullu yüzük, aslanağzı, çarkıfelek, çilek oya, eski kafa, çifte badem, padişah oya, kılınç oya, dut oya... Bu isimler, bunlarla mahdut değildir. Bütünçiçekler, oymalı yaprakları vesaire, örnek tutularak daha bir çok oyalar işlenmektedir. Ancak yapılan oyalarla, tabiatın bütün çiçek güzellikleri yazmalara aktarılır.

Oyalar tabiatı, örnek tutarak icat edilir

İcat edenin örneği, beğenilirse, o oya, oya yapanlar tarafından birbirinden örnek çıkararak çoğaltılır. Bir kitabı, bir dergisi, henüz yoktur bu işin, Oyanın güzel olmasında, başta gelen hususlardan birisi, renklerin uygun seçilebilmesidir.

Yalnızca yukarda saydığımız isimler bile gösteriyor ki oya çeşitlerinin çoğu, çiçek zevkimizden ve tabiatın güzelliklerinden doğmaktadır. Hülâsa ilk kaynak, yurdumuzun güzellikleridir, tabiattır. Fakat, yine dikkat edilirse, bu isimler arasında mizahî veya sosyal anlayışlarla ilgili isimler de görülür. Bu isimlerin, oyalara çok yakışan kelimelerden seçildiği tabiîdir.

Başka bir yazımızda, bu oyaların klişelerini tesbit ederek, her biri üstünde ayrı ayrı açıklamalar yapacağız.

Cenani DÖKMECİ

GURBETTE BAYRAM

Selvilerle ülfet ettik, özge bayrâm eyledik ;
İnzîvâdâ, bâde-i hicrandan ikrâm eyledik.
Gönlümü doldurmuyor vitrin, deniz, koy, manzara,
Karlı dağlardan uzakta hergün akşâm eyledik.

DUMAN

ÇAKMAĞI ÇAK

Sen bir sihirli nefes, ben bir inleyen nay'ım ;
İçime şevk olup dol sevgine inanayım.
Vuslata çıra tut ki hasrete dayanayım.
Doğmasın tan yıldızı, sen doğ, ey dolunay'ım
Çakmağı çak sevdiğim ateşine yanayım.

Bir kader gecesinde sohbetine eriştim ;
Sen güldün, ben içlendim, sen doldurdun ben içtim
Ogün bugün sarhoşum, mestim kendimden geçtim
Doldur da ver yine sen, yudum yudum kanayım
Çakmağı çak sevdiğim ateşine yanayım.

Yürek şefkatı ayrı, çiçek rikkatı ayrı ;
Gönül ıstırabına dokundu aşkın hayrı
Yok beni nara yakan sevdiğim senden gayrı
Başında pervane tek, ko yanıp dolanayım
Çakmağı çak sevdiğim ateşine yanayım.

Tek sana içten içe akan bir pınarım ben
Hevesinle serinler, sesinle yanarım ben
Gece gündüz hep seni, seni hep anarım ben
Bir ömür boyu değil, haşre kadar anayım
Çakmağı çak sevdiğim ateşine yanayım.

Kâh hasret için koştuk, kâh aşk için yarıştık
Kâh düşman, kâh dost olup, kâh küstük kâh barıştık
Ayrılmamız ne mümkün seller gibi karıştık
Dalgalanıp duruldum, biraz da bulanayım
Çakmağı çak sevdiğim ateşine yanayım.

YOLCU

SEÇİM DESTANI

Cenap OSMANOĞLU

950 yılının seçim önceleri... Gönlünde aslan yatanlar, engin bir vekar ile uzak imkânlara doğru... Siyasete atılanlar ; haddini bilmek, ehlini bulmak ; kaydına kapılmaksızın kurul üyeliğini, belediye başkanlığını dahi az görüyor. İllâ saylav olmak sevdasında !. Boş bir sevda da değildi bu...

Çünkü 946 seçiminde otoritelerin el uzattığı kendini sevdirmiş bazı insanlar birdenbire mebus oluverince, herkes, önce şaşaladı, sonra da kendisini adaylığa lâyık gördü :

Mebus oldu Mahmut Tan :
Utan memleket utan !
Milletin kaderini,
Bu mu elinde tutan ?

950 yılında seçimin tamamen serbest yapılacağı güven altına alındıktan sonra eşi, dostu, tanıdığı, bildiği çok olanın mebusluğa kalkmaması yersiz. Böyle bir fırsatı kaçırmak akıl işi değil...

Perçenç köyünden Hacı Mahmut Ağayı da zivrine girenler rahat bırakmıyorlar :

— Ağa sen adaylığını koy, oy verip kazandırmak bizden. Hem adaylığını koyanlar senden iyi mi ? Hiçbirinin senin kadar görgüsü, bilgisi yok ! Bize, bizim halimizden anlayan gerek.

Diye, diye Mahmut Ağayı ayağa kaldırdılar.

Mahmut Ağa, Hacı Hamit Ağanın oğlu, Hacı Mehmet Ağanın torunu. Asil bir aileye mensup. Uzak, yakın köylerden onu tanımayan az. Gençliğinde güzel ata binen namlı bir süvari, sıktığının suyunu çıkaracak kadar güçlü kuvvetli hulâsa her hali ile babayiğit bir insan.

Şimdi de 1,90 m. boyunda olan bu ihtiyar, gençlere taş çıkartacak kadar dinç bir insan. Usul, erkân bilir devlet memurları ile düşmüş, kalkmış, feleğin çemberinden geçmiş, gerçekten olgun bir ihtiyar.

İyi amma mebus olmak için yalnız bu vasıfları kâfi görmüyorlar. Yeni yazı ile okuma yazma bilmek de şartmış. Bugün dünden hatıra gelmez ki ! Mahmut Ağa yeni yazı öğrenmeyi ihmal etmiş. İmzasını bile atmayı meram etmemiş. Ama bukadar iyi vasıfları olan bir insanın, yalnız okuma yazma bilmediği için adaylıktan vaz geçmesi de akıl işi değil. Yeni harflerle okuma yazma öğrenmekten kolay ne var ? Yeter ki bir öğreten, bir de gayret eden olsun.

Yeğeni Bedriye Hanımın kocası öğretmen. Nasıl olsa ondan öğretmeyi de

öğrenmiştir. Mahmut Ağanın da zihni açık. Bir haftaya varmaz hem okur, hem yazar. Ha gayret. Mahmut Ağa derse başladı. Harfleri öğrendi. İmzasını atıyor, cahillerin parmağı ağzında !

Bir taraftan Mahmut Ağayı övüyor, bir taraftan da kınıyorlar. Sekseninden sonra okuma yazma öğrenmeye kalkmak pek akıl işi değil. Hacı, mektep önlüğü giyip hocaya mı gidecek ?

Elin ağzı tutulur mu ? Torba değil ki büzesin. Kimi iyi dedi, kimi kötü dedi. Bu dedikoduların hepsi, Dilşat hanımın dilinde mani, mani dizilip duyanların defterine yazıldı. Biz o defterdeki manilerden bir kaçını buraya da alıyoruz:

SEÇİM DESTANI

Elifbada hecesi
Ayaklanmış necesi
Hacı mektebe girdi
Bedriyedir hocası

Köye memur gelecek
Rey alanlar gülecek
Hayriye tez önlük dik
Hacı derse gidecek

Bakma seksen yaşına,
Sakalına, saçına !
Hacı imza öğrendi
Vay cahiller başına

Hakkı ! yükle samanı
Yaklaştı rey zamanı
Hacı okudu yazdı
Oldu mektep azmanı

Göllü bağ'a ip serdik
Üstüne mendil gerdik
Hacı mebus olacak
Rey için hep söz verdik.

Cenap OSMANOĞLU

Hacca Gidiş ve Dönüş

Hafız Osman ÖGE

İslâm faizesinin beşinci şartı olan Hac faizesi eskiden daha başka türlü eda edilirdi. O zamanlar bugünkü gibi medenî taşıtlar yoktu. Buna karşılık halkın birbirine büyük yardımı vardı. Bu yardım, o günkü güçlüğü kolaylaştıran bir imkân sayılabilir.

Hacca gidecek zatın evinde yolculuk gününden bir hafta kadar önce ziyafetler verilmeye başlar. Hacca gitmek için zengin olmak şart olduğundan gidecek zatın bu şartın icabını gitmeden önce de yerine getirmesi gerekirdi.

Akşam yemeklerine sırası ile Harput halkı davet edilir.

İlk gün meşhur hocalara ve büyük âlimlere ziyafet çekilir. İkinci gün memurlar davet edilir. Üçüncü gün medrese mollaları,, dördüncü gün esnaf takımı, beşinci gün halktan seçilen tanıdık, bildik, altıncı ve yedinci günler de yoksullar verilen bu ziyafetlerin davetlileridir.

Davet edilenlerin miktarı fazla olduğu için sofra kurulmaz, somat serilir. Aşçılar bütün hünerlerile pilâvından tatlısına kadar beş, altı türlü yemek hazırlar, davetliler Hacca gideceğin sevincine katılarak bu yemekleri zevk ve şevk içinde yedikten sonra, kahveler içilir sonra cemaatle akşam namazı kılınır, namazı müteakip oturularak, bir müddet sohbetle bir süre de güzel sesli hafızlar dinlenerek vakit geçirilir. Usul bilen bu hafızların okuduğu kaside ve naatlar bu topluluğa cennet bahçesi neş'esi bahşeder.

Yatsı namazı da cemaatle eda edildikten sonra gene bu hafızlar taraf ndan bir aşir-i şerif okunarak toplantıya son verilmiş olur. Hacca gidinceye kadar her gece bu minval üzre geçer.

Hacca uğurlama günü, bir düğün günü gibi sabırsızlıkla beklenir. O mev'ut gün gelince uğurlamaya hazırlanmış olan halk, hacca gidecek zatı evinden tekbirler ve natı şeriflerle çıkarır, Harput'un Yel boğazına kadar uğurlar.

Bu uğur kafilesi «Dua dağı» nda toplanarak hacca gidecek zatla helâllaşır ve hacı namzedini tekbirlerle yola vurur.

Uğurlanan hacı adayı süslenmiş bir atla Harput'tan ayrılırken yakın akrabaları ve candan dostları onu bir kaç saatlik mesafeye kadar teş'iye devam ederler.

Harput'tan, Harputlulardan ayrılan Hac yolcusu konaktan, konağa uğrayarak menzil'i maksuda doğru yol alırken yollarda rastladıkları velî türbelerini ziyaret eder. Bu yolculuk madde aleminden manâ alemine doğru bir miraç gibidir.

Bu kutsal yolcular uğradıkları şehirlerde de tanıdık bildik tarafından karşılanır, ağırlanır ve uğurlanır. Hac yolcularının taşıtı bilhassa at ve devedir.

Bu yolculuğun en heyecanlı süresi

Medine ile Mekke arasında yani «Beynelharemeyn» de geçer.

Develer üzerinde «şutuf» yani mahfelere binmiş olan hac yolcuları Medine'ye yaklaşırken işten gelen bir huşu ile duygu ve saygı içinde toparlanır, nur beldesine doğru bakarlar. Hac kafilesi içindeki güzel sesliler vecd ile hale münasip naatlar okurlar :

Sakın terk-i edepten kûyu mahbubu hudadır bu
Nazargâhı ilâhidir makamı Mustafadır bu

HACDAN DÖNÜŞ

Medine'den sonra Mekke'ye varan yolcular hac faizesini eda ettikten sonra dönüş hazırlığına koyulurlar. Zira kendilerini hasret ve firkatle bekleyenler vardır. Hacı olan bu yolcular Mekke'den Zezzem v.s. hediyeler alarak on gün içinde Medine'ye dönerler. Hz. Peygamberin kabrini ziyaret namaz ve niyaz edası için bu güzel şehirde kalmak kutsal âdetlerdendir. Hacılar burada da hurç ve sandıklarını hediye ve behiyelerle doldurduktan sonra kendi yurtlarına doğru yol alırlar. Uğradıkları her şehirden evlerine çekilen tel gerek hacının akrabaları ve gerek o şehir halkı için düğün, bayram sevinci yaratır. Adana, Mardin gibi yakın vilâyetlerden alınan teller üzerine hacılarını gözleyenleri büyük bir telâş alır. Bu hayırlı ve uğurlu telâş, hacıyı karşılamak hazırlığı içindir. Karşılayıcılar aralarında konuşup anlaşarak Malatya'da, İzolu'da, Kömürhan'da, Dutlu köyde ve son konak yeri olan Han köyünde serilecek sofra ve somatları aralarında taksim ederler.

Geliş de gidiş gibi hatta daha fazla tantanalı olur.

Malatya'dan veya Diyarbakır'dan itibaren sofralar kurulmağa güzel sesli hafızlar tarafından ilâhî ve tekbirler, naatlar okunarak hacılar evlerine kadar getirilir.

Hacının Harput'a varışı gerek kendi evi gerekse sevdiklerinin evleri için bir bayram şenliği yaratır. İlk gün istirahate terkedilen hacı ertesi gün evinde ziyaret edilir, gelenler tarafından eli öpülür, gelenlere zemzemler sunulur, kalemis yağları sürülür ve herkese münasip hediyeler dağıtılır.

Bu arada somat çekenlere ilâhi okuyan hafızlara verilen hediyeler diğer hediyelerden daha kıymetlidir şüphesiz.

Bir hafta müddetle ziyaret edilen hacı, bir hafta sonra Harput'un oda ce maatlerini ziyarete giderek gidiş ve gelişte gördüklerini, duyduklarını, öğrendiklerini anlatarak dinleyenleri bu yolculuğa teşvik ve nasibini tamenni eder.

İslâmın bütün farîzesini yerine getirmiş olan hacının mânevi itibarı diğer halktan üstün sayılır.

Tanrı gidenlere sıhhat gelenlere afiyet ölenlere rahmet ihsan etsin.

Hafız *Osman ÖGE*

Ç A Ğ R I

Aylık Fikir ve San'at Dergisi

Abone : Yıllık 12 T.L.

Yazışma ve dergiyi isteme adresleri:
P.K. 99 — KONYA

İstanbul Cad. No. 73 - KONYA
Tel. : 1491

ULU ÖZLEM

Bir diyar özledim
Saygının, sevginin memleketi,
İnsanlarının büyüğü küçüğü mert
Ve budur orada varolmaktan gayrı
En büyük servet.

Bir kadın özledim
Yuvasında kuş,
Yapmacıktan, yalandan beri.
Kalbini seyrettirsin yaş yaş
Günahsız gözleri.

Bir çağ özledim
Ufuklarının ötesinde
Birikmiş dağ dağ.
Bilinmez yolu neredendir
Kaderin arzuyla birleştiği çağ.

Ve... Bir mevsim özledim
Güneşi bir yudumda içmiş,
Bir nefeste vermiş geceyi.
Duygunun kucağındaki düşünceyi
Filiz filiz büyüten mevsim.

Ömer KAYAOĞLU

RAHMİ HOCA

(Geçen sayıdan devam) *Fikret MEMİŞOĞLU*

Gönül, baştan aşağı, perişanlık içinde ; yalnız başıma, bu mihnet köşesinde kalan bendim, tek!

Meclisimizde, o safalı dostlardan hiçbiri yok artık! Bütün zarîf ahbaplarımız, yokluk diyarına göçüp gitmiş, geçinmişler bütün..

Feleğin devir kaidesi, dönüş kuralı, böyledir maalesef. Devranın merâsimi gelip, gitmekten ibaret.

Gerçi, köyde yine, bağ ve yamaç var amma, orada oturup kalkanlar, şimdi karga ve kuzgun misali!.

Hümâ kuşlarının yuvası dağılmış; çemenlikler, baykuş ve kara kargalarla dolmuş...

Eğer «vatan sevgisi» olmasa idi, ben bu köhne evi bekler miydim hiç?.

Gerçi ben, bu bağ ve bahçenin bir lâlesiyim amma, yüreğimdeki dağ, eski bir yaradır.

Ey güzel huylar! bilin ki; teselli tuzu, içimin yarasına merhem olamaz, bilâkis, o yarayı yakar azdırır.

Hiçbir kalbi, gamdan azad etmeyen bu çarhın elinden, feryad etmekden gayrı çare ne?

Çünkü, kâh insanı, dostların meclisine kavuşturur, kâh ayrılık köyüne düşürür.

Ey perişan tabiatım! yetişir artık, felekle savaşmakdan vaz geç...

Anadan doğma, baht'ın ve ikbâl'in, feleğe zulüm isnad etmektedir. Fakat bir faydasını da görmüş müsün?

Onun için, ey rakamları pejmürde olan kalem! yeter, son sözünü söyledin ya, sus artık, sus...

Yine; Torunu Fatma hanımın rivayetine göre, Ömer Naimi Efendi'den başka bir de Mehmed Efendi isminde diğer bir arkadaşı ile birlikde, evvelâ Antep'e, sonra da Kayseri'ye gitmiş, beraber tahsil görmüşlerse de Mehmed Efendi, bilâhara bu iki arkadaşından ayrılmış nedense!

Ömer Naimi Efendi ile Hoca Rahmi Efendi beraber, çalışmış, hatta Kaside-i Bür-e yi birlikde şerh etmişlerdir, deniliyor.

Şairin; Harput, Antep ve Kayseri tahsilini kâfi görmiyerek, İstanbul'a da gitmek arzusunda olduğu, aşağıdaki beytinden anlaşılıyor :

Acep mi gevher-i ilm ü kemâlât olsa mahsûlü
Görenler kâh-ı irfan ü maârif eder Stanbulu

Şairin Hususiyetleri :

Rahmi Hoca'nın, içli, hisli, zarif bir insan olduğu, şiirlerinden de anlaşılmaktadır. Alçak gönüllü, fakat pek onurlu imiş.

Buna mukabil, büyükle büyük, küçükle küçük olduğu, herkesle iyi geçindiği, gülmeyi, güldürmeyi seven, şakacı bir ruh taşıdığı, onu görmüş olan ihtiyarlar ve ihtiyar torunu tarafından anlatılmaktaydı.

Şaire ait, bildiğimiz bir iki fıkrayı, zarafet ve samimiyetine örnek olsun diye anlatmakla yetineceğiz :

1 — Hazret-i Musa Olmayışı :

Hoğu'ya, komşu bulunan (Gurbet Mezrası) köyünün ağası Hüsnü Beyle Hoğulu'ların arası açıkmış daima...

Birgün Hoğulular, Hüsnü Beye, baskına gitmiş, ve onun zulmüne son vermek istemişler zahir.

Hüsnü Bey, bu baskından kaçıp, Vilâyete koşmuş, fakat şikâyetine, hâdiseyle hiçbir ilgisi olmıyan, Rahmi Hocayı da mütecaviz diye katmıştır. Vilâyetteki nüfuzunu kırmak için, olsa gerek...

Mütecavizleri, huzura çağıran, Vali Abdullah Paşa (Kerküklü), maznunlar arasında ihtiyar şairi de görünce hayretle sormuş :

(— Hoca efendi, sen de mi, bu mütecavizlere katıldın?)

Şair :

(— Hayır Paşam, katılmadım, katmışlar; isnadda bulunmuşlar. Benim iştirakim yoktur bu işte...

Ben asasına dayanıp zorla gezen bir ihtiyarım. Tüfeğim yok, silâhım yok, Hazret-i Musa değilim ki, o mağruru, asamla tedib edeyim.

Benim üstüme atılan, zalimane bir iftiradır paşam.) diyerek, Hüsnü Bey'i, en zarif bir beyanla, Firavuna benzetmiş ve selâmet dilemiştir.

Bu konuşması ile kendisini tanıyan Vali Paşa da :

(— Kusûra kalma Hoca Efendi, şayet bir daha kapına bir zaptiye gelirse, seni tacize değil, tahaffuze gelmiş olacaktır.

Bu vâdimiz, ulemânın huzûru için kat'i teminat olsun, size...)

Diyerek, şairi, saygıyla köyüne uğurlamıştır.

2 — Hazret-i İsa'nın Gökden İnişi :

Bağ komşusu bulunan Ermeni Papaz'ına saygı ve sevgi telkin eden şair, onunla sık sık şakalaşır, lâtifeler yaparmış.

Bağını suladığı bir gün, suyun yetmediğini, kendisinden sonra su nöbeti olan Papaz efendinin de kendi bağını sulamak için evdiğini gören şair, karşıdan Papaz efendiye seslenir :

(— Papaz efendi! hele biraz gel, iki lâf edelim. Hazret-i İsa'nın gökden inişini, bir defa da senden dinlemek istiyorum. N'olur anlatsana..)

Sevap kazanmak telâşıyla Papaz efendi, Kıssa'yı uzun tutarak anlatmağa başlar.

Papaz efendiyi ilgiyle dinleyen Şair, arada bir, yan gözle de, bağın sulanıp sulanmadığına bakar ve suyun tümseklerden taşdığını görünce :

— Ağzına sağlık, yeter bugünlük, kalk su vaktin geçiyor, devamını da, inşallah, gelecek su nöbetinde dinlerim.)

Diyerek Papaz efendiyi, ayıktırır. Papaz efendi de gülerek suya yeler.

Şaire ait böyle birçok fıkralar anlatılırsa da, bunun en zarif, edebî örneği olan «Esbiyename-i zarifane» den birkaç beyit alarak, yazımıza son veriyoruz.

«AT DESTANI» ndan

Ey Kerimüşşiyem-i sultânım
Bâis-i feyz-i dil-î suzânım

Ziyb-i destâr-ı vekârındır hep
Gül-i meşgüfte-i gülzâr-ı edep

Rûz u şep dilde temennî ancak
Hıfz ede havf ü hatardan seni hak

Olasız Vâlid-ı mâcidle bükâm
Ömr-ı sermedle ilâ yevm-ı kıyâm

Bâdezâ abd-i zaîyf ü nâlân
Oldu çün âzim-i kûy-ı hicran

Rufekâ oldu hep atlâra süvâr
Bâr-gîr oldu bize kökne medâr

Bu kadar ömr-ı dırâz ile o pîr
Görmemiş düşde dahî belki şaîr

Îttıkâ iyle eder yolda hırâm
Katmaz âdîmına elkıssa harâm

Üstünê düşse eder gâhi kuûd
Gâhi eylerdi rükû', gâhi sücûd

Bir adımdâ der idim on kere deh!.
Yürümez sür'at ile her giz reh.

Şöyle âhesde giderdî râhı
Çıkar eflâke enîyh ü âhı

Öyle zâf üzre hafîf ü lager
Eylemez pa'ları berf üzre eser

Kemiğiyle derisî olmasa dâl
Ben anâ söyler idim vehm ü hayâl

Yola bin derdile oldum pûyan
Bârgir oldu banâ bâr-ı giran

Hele bin mihnet ile elhâsıl
Kûy-ı maksûda çün oldum vâsıl

Nice sad gûne serencâm ile ben
Eve geldim ise dêsâğ ü esen

Dil-i virânemi mânend-ı kebâp
Yandırır liyk fırâk-ı ahbâp

Kûy-ı mihnetde ne bir yâr-ı nefîs
Ne vefâdâr-ı muvâfık, ne enîs

Kalmamış beezmde yârân-ı safâ
Gitti kûy-ı ademê hep zurefâ

Hele bu çarhın elinden feryâd
Eylemez bir dilî gamdan âzâd

Yeter ey hâme-i pejmürde rakâm
Sözü pâyâne yetürdün, epsem!

Not : Rahmi Efendi'nin, şair arkadaşları arasında, geçen sayımızda anlatılan Rıf'at Dede'den başka, zikri gereken diğer isimler, şunlardır : 1) Defterdar Zihni, 2) Mektupcu Abdünnâfî, 3) Feyzullah Râif,, 4) Şair Fevzi, 5) Şair Lüzumî, 6) H. Mahmûd Vahdî, 7) H. Ö. Naimî, 8) H. Abdülhamid Hamdi bey ve efendiler vardır.

Bunlar hakkında, diğer sayılarımızda izahat verilecektir.

F. M.

USTAM

Sayın F. Memişoğlu'na

Bakırı, çekici boş verdim gayri
Yepyeni bir tezgâh kurdum ben ustam.
Bağlayan her kaydı, hoş gördüm gayri,
Onunçün son sözü sordum ben ustam.

Beni, bir ham bakır gibi tut, işle,
Örs olsun yüreğim, hem vur, hem haşla!
Usta olmasak da biz bu gidişle,
Çıraklık sırrına erdim ben ustam.

Murada erdiren sele karıştım ;
Damla damla dolan göle eriştim.
Erlik meydanında başa güreştim,
El-ayak üstünde durdum ben ustam.

Davut yumruğuyla döğmüş demiri,
Rodin adam etmiş, yontup mermeri.
Ben de bir kunt elin oldum hamuru,
Yuğrulup kıvama girdim ben ustam.

Dalganın yankısı sahilden gelir,
Meyline kapılan su, yoldan gelir.
Cevabın tutgunu sualden gelir,
Her düşü bir hayra yordum ben ustam.

Yolum düze çıktı, aştım yokuşu,
Bahara ermeden unuttum kışı.
Bir düzen sandım, her ince nakışı,
Bir nice gizli sır gördüm ben ustam.

Karanlık basınca kapına düştüm,
Feyzinden hız alıp dağ, deniz aştım.
Boşalıp, elinden bir dolu içtim,
Postu dost uğruna serdim ben ustam.

Cenani DÖKMECİ

ELÂZIĞ KIZ ENSTİTÜSÜ

Önde oturanlar: Sağdan sola 1 - Basın - Yayın ve Turizm Bakanı Nureddin Ardıçoğlu 2 - Eski M. Eğitim. Bakanı Ş. Raşit Hatipoğlu 3 - Elazığ valisi Abdullah İğneciler.

Yüksek Teknik Okulun temel at ma töreni için İlimize gelen Bakanların şerefine 28/4/963 günü verilen defile den sonra, 2/6/963 günü halk için ve rilen defile de beğenildi ve başarılı ol du.

Bu başarılarda, biraz da Enstitüden içeri girenleri ilk adımda karşılıyan nezaketin hissesi vardır. Ama bu nezaket, dikkat ve itinanın yapmacık eseri değil, anneler yetiştiren bir yuvanın şefkat ve rikkatle yuğrulmuş, tabiat haline gelen samimiyetidir. Bu nezaketle karşılaşanlar, mukabelede güçlük çekerler. Başta Müdiresi Nermin Gönen olmak üzere bütün eğitim üyelerini takdirle karşılamamak elde değil.

Bu nezaket ortamı içinde Enstitüyü gezerken görüyoruz ki her türlü başarı, ciddi bir çalışmanın ve karşılıklı sevgi ve saygının eseridir. Her istenen, ısrara yer bırakılmaksızın, bazen bir çift söz, bazen bir işaretle hemen yerine getirilmiş ve getirilmektedir.

Enstitümüz 29 Ekim 1937 yılında Vali Tevfik Gür'ün zamanında kurulmuştur. Açılışı Cumhuriyet bayramına rastlar.

Bu Öğretim yuvasının ilk müdiresi olan Nuriye Hekimoğlu, 1/10/937 günü işe başlamış, 21/2/940 gününe kadar o kulun başında kalmışsa da istifa ederek ayrılmıştır.

11/3/940 günü işe başlamış olan okulun ikinci müdiresi, Haver Oskay 3/5/943 günü Trabzon'a nakli çıkarak Elâzığ'dan ayrılmıştır.

Okulun en çok hizmet gören müdiresi üçüncüdür : Sıdıka Avar. 14/6/943 günü görevine başlıyan Sıdıka Avar, fasılasız olarak 17/12/954 gününe kadar Enstitünün başında bulunmuştur.

Bazı Öğretim üyeleri ve valiyle anlaşmazlığa düşen Sıdıka Avar, Ankara'ya nakledilmişse de çok geçmeksizin 29/10/955 günü tekrar Elâzığ'a gelerek eski vazifesine yeniden devam etmiştir.

Bu ikinci vazife, 28/2/958 yılına kadar devam etmiş, bu tarihde İstanbul'a nakli çıkarak tekrar dönmemek üzere, Elâzığ'dan ayrılmıştır.

15, 16 sene kadar sürekli hizmet gören Sıdıka Avar, vazifesine bir misyoner gibi sarılmış, kadın olduğunu dahi unutarak hiçbir tehlikeden sakınmaksızın Tunceli ve Bingöl köylerine dalarak yoksul kızları bulup Elâzığ'a getirmiş, Öğretim süresince sıkı bir disiplin altında güdüp gözetmiştir. Tatiller başlayınca da bunlardan köylerine gitmek istiyenleri, yol varsa kamyonlarla, yol yoksa hayvanlarla evlerine kadar götürüp teslim etmiştir.

Sıdıka Avar'ın bu zahmetli gayreti, çevremizin bütün kızlarının Enstitüdeki eğitim ve öğretime karşı güvenini sağladığı için, o güne kadar Enstitüye kız vermekten sakınan köylüler, ondan sonra, Sıdıka Avar'ın köylere çıkışını beklemiş ve en emin bir el olarak kızlarını Sıdıka Avar'a teslim etmeyi itiyad edinmişlerdir.

Ama bu zahmetli arayıp buluş, getirip götürüş, çok uzun sürmemiş, her gören ve duyan kendiliğinden Enstitüye koşup gelmek ,kadınlık hünerlerini öğrenmek hevesiyle Enstitünün yolunu sormaya başlamışlardır.

Bu heves, her yıl Enstitünün öğrenci kadrosunu artırmış, nihayet Enstitü, imtihanla öğrenci almak zorunda kalmıştır.

Şimdi istek çok, bu istekleri karşılama güç, fakat imkânlar hazırlanıyor.

Bu bilgileri bize veren sayın Nermin Gönen, Sıdıka Avar'ın 28/2/958 yılında İstanbul'a naklinden sonra enstitüye hemen tayin edilmediğini, bir müddet Müdürlüğün Şadiye hanım tarafından vekâletle idare edildiğini, kendilerinin 14/9/959 günü işe başladığını, söyledikten sonra, Enstitünün değişiklikleri hakkında bizi aydınlatıyor :

İlk kuruluş, bir pansiyon şeklinde idi. Maksat toplanan yoksul kız çocuklarına biraz okuma yazma, biraz da kadınlık öğretmek idi. Enstitü bu halde iken, mezun olanlar, edindiklerinden gayri hiçbir hakka sahip olamıyorlardı.

Tunceli harekâtından sonra, Enstitü yatılı bir okul haline getirildi. Önce yalnız Tunceli ve Bingöl'ün fakir kız'ari yatılı olarak okula alınmıştır. Fakat sonra bu kayıt, haklı olarak kaldırıldı. Elâzığ'ın yoksul köylerinden de kız öğrenciler alınmaktadır.

959 yılında ilk büyük değişiklik yapılarak, Enstitü «Kız San'at Okulu» haline getirilmiş bulunmaktadır. Beş sınıfdır, ve iki kısımdır. Birinci devre 3 yıl, ikinci devre 2 yıldır. Beş sınıfı da bi-

liren çocuklar, aldıkları diploma ile Ankara veya, İstanbul'a giderek tahsillerine devam edebilirler. İkinci devreye dışarıdan girebilmek için, Orta Okul mezunu olmak gerekir. Birinci devre için de İlk okul mezunları tercih ediliyor.

Hâlen Enstitü kadrosu içinde, bir de (Akşam kız san'at okulu) kısmı var. Bunun için ilk okul mezunu olmak şartı aranmaz. Ayrıca «Köy Kadınları Gezici Kursu» diye adlandırılan kursları da var. Enstitüden mezun olanlar, 3,5 aylık bir kurs gördükten sonra (Kurs Öğretmeni) oluyorlar. Bu arkadaşlar, köylere giderek, kurs açıp aynı faaliyeti köylere yaymaktadırlar.

Elâzığ'daki Enstitünün, Türkiye'deki diğer enstitülerden bir farkı var. O da yatılı olması. Türkiye'nin hiçbir yerinde yatılı enstitü yok.

Sayın Nermin Gönen, bu yıldan sonra, Enstitünün altı sınıflı olacağını müjdeliyor. Üç sınıf orta kısım, üç sınıf da Enstitü kısmı olacakmış. Altı sınıfı bitiren öğrencilerin, 5 sınıfı bitirenlerden farkları olacaktır. Bunlar Lise Edebiyat bölümü olgunluk imtihanını vererek, Üniversiteye dahi devam hakkını kazanacaklardır. Bundan sonra Enstitü (Sanat Lisesi) adını alacağı gibi, Akşam kız san'at kısmı da (Kadın meslek okulu) adını almış olacaktır.

Müdire hanım hâlen 115 kadrolu yatılı öğrencisi bulunduğunu, 60 - 70 talip bulunmasına rağmen yer darlığından dolayı 15 kişilik de özel pansiyonu olduğunu, yatılı yatısız Enstitünün bütün mevcudunun hâlen 452 olup her yıl isteğin arttığını, bina darlığından dolayı, isteklerin hepsine cevap verilemediğini, bu imkânsızlıktan ötürü yatılı alınamıyan 60 yoksul öğrenciye de yarı yatılı sayılarak, yalnız öğle yemeği verildiğini belirtmektedir.

Halen 18 ders öğretmeni, 8 kurs öğretmeni, 4 memur ve 15 müstahdem le Enstitünün hizmet görmekte olduğunu, maaş ve ücret hariç bütçelerinin 177 bin liradan ibaret bulunduğunu söyleyerek, istemiye istemiye ,ihtiyaç ve şikâyetlerini de ilâve etmek zorunda kalıyor.

Müdire Hanım Okulun ihtiyacını gönderdiği halde, hâlâ ödenekleri gelmemiş.

Yatılı ihtiyacı fazla olduğu için, hiç olmazsa yüz kişilik bir pansiyon arzu ediliyor. Okul bahçesinde arsa olacak karşılıyacak bir banyo ve çamaşırhanesi olmadığından üzgün. Projeleri yaptırılıp geniş yer var. Yaptırılması mümkün ve çok faydalıdır. Gerek bugünün, gerekse yarının sürekli ihtiyaçları göze alınarak vakit geçirmeksizin bir pavyon yapılması arzu ediliyor.

Bilhassa okul faaliyeti için Salonları olmadığından müştekidirler. Bu ihtiyacın, komşu okullarca anlayışla karşılanması, yardım elinin uzatılması hiç mümkün değil. Yatakhaneyi söküp hayli zahmet ve masrafla salon yapıyor, sonra da yaptıklarını bozmak zorunda kalıyorlarmış. Gerçi Bakanlığa bu ihtiyaçları, yazılı ve sözlü olarak aksettirilmişse de sıra almak gerekirmiş.

Elâzığ daima kültürel bir kaynaşma ve gelişme içinde olduğundan bunu be-

lirterek aksettirmekte lüzum ve fayda olduğunda mutabakata varmak lâzımdır deniliyor.

Verilen izahattan dolayı Nermin Gönen'i teşekkürle selâmlarken, bu konuda kıymetli Millet Vekillerimizin de dikkatlerini çekmeyi borç bilmekteyiz.

Röportajcı

Defileyi seyrederken

YENİ FIRAT Dergisinin yanında

Her türlü kitap, kırtasiye ve yayınlarınız için

MİNNETOĞLU KİTABEVİ

Cağaloğlu Meydanı/İstanbul

BİLMECE

Ağacı çok, meyvesi az.
Tarlası çok, buğdayı az.
Çiçeği çok, yemişi az.
Öğrencisi çok, okulu az, öğretmeni daha az.
Hastası çok, hastahanesi az,
Hastahanesinde hasta yatağı daha az.
Açı çok, toku az.
Çıplağı çok, sırtı peki az.
Derdi çok, dermanı az, hemderdi daha az.
Dikeni çok, gülü az.
Suyu çok, sulağı az.
Yaylağı çok, yayığı az.
Gecesi çok, gündüzü az.
Denizi çok, gemisi az.
Cefalısı çok, sefalısı az.
Işığı çok, aydınlığı az.
Dumanı çok, ateşi az.
İtinin otu çok, eti az.
Atının eti çok, otu az.
Kurdunun kuzu yeme hürriyeti çok,
Kuzusunun yaşama hürriyeti az.
Kıracı çok, kıraçlaştırılmış toprağı çok,
Ormanı az.
İpsizi çok, iplisi az.
İblisi çok, meleği az.
Yiğidi çok, merdi az.
«Okuyan»ı çok, yazanı az.
Kepçesi çok, kazanı az,
Kazanda çorbası daha az.
Gürleyeni çok, yağanı az.
İnsanı çok, dilim per varmıyor ama,
Adamı az !
Bilin bakalım, nedir,
Kimdir, neresidir ?!

M. Hayrettin ABACI

ŞAKIR BÜLBÜLLER

Arif EĞİNLİ

Vatan şüphesiz bir toprak değil. Üzerindeki şehirleri, insanları, güzellikleri ve hâtıralariyle, bütün çiçekleri ve kuşlariyle vatandır.

İnsanı toprağa bağlayan da bunlardır elbet.

Bir türkünün gurbet elde insanı ürperterek vatana götürüşü bu iç ilgiden olmalı. Bir yurdun neş'esini, hüznünü, kaygusunu, duygusunu terennüm eden bir ses vatan parçası sayılabilir. Yurdumuzun doğudan batıya, kuzeyden güneye kadar hislerini ve hâtıralarını bize duyuran halk okuyucuları gerçekten bu elin şakır bülbülleridir. Bunlardan yoksun olmak büyük bir yoksulluktur.

1934 yılında olacak. Alaturka müzik radyolarda men edilmişti. Yalnız alafranga melodiler yayılıyordu. Ankara'da idik. Nereden geçseniz kahvelerde, evlerde çalan radyolar, Türk müziğine olan hasreti karşılamak için olacak hep arap istasyonlarını açıyorlardı. Vatan sanki sesini kaybetmişti. Gerçekten üstümüzdeki kubbe bomboş sanki ! Ama bu çok sürmedi. Bir gün Ulus meydanından geçerken unutturulmak istenen fakat hep özlenen bir ses, bıçak gibi bağrımıza saplandı. Bariton bir okuyucu yanık sesile bir Eğin türküsüne başlıyor. Yanımdaki arkadaşla önce birbirimize bakıştık, sonra sebebini öğrendik. Halk türkülerinin radyoda yayınlanmasına müsaade edilmiş. Yalnız klâsik musiki yasak. Oporlörle meydanayayılan bu ses dalga, dalga yayıldıkça okadar bizi sarıyordu ki ne başka şey düşünmeye, ne de başka şey konuşmaya imkân var. Sanki Anadoludan bizi çağırıyorlar, gözü yolda olanları görüyoruz :

Tez gel ağam tez gel gel de yine git
Akan göz yaşımı sil de yine git

Yüreğimize sıcak, sıcak kan damlıyor. Gözlerimiz dumanlı, dumanlı. Başı dumanlı, göğsü çimenli dağlarla karşı karşıyayız şimdi.

Vatanın sesini bulduk yine. Damla, damla içerek içimize sindiriyoruz. Bu ses okadar bize dokunuyordu ki nerede ise dizlerimizin bağı çözülecek. İçmeden sarhoş olmanın da mümkün olduğunu anlıyoruz. Gerçekten sarhoşuz artık. Gezmeye takatimiz kalmadı. Oparlörden gelen sese karşı bir yerde oturarak mahmurluğumuzun açılmasını beklemek zorunda kaldık.

Bu ses bizi başka çağa götürmüş olmalı. Okuyucuya içlenerek şöyle cevap veriyoruz :

Dağlar dağımdır benim
Derd ortağımdır benim
Söyletme çok, ağlarım
Yaman çağımdır benim.

Günler geçti, halk edebiyatı gibi halk müziği de önem kazanmaya başladı. Neden sonra halka, kendimize dönü-

yoruz. Halkın sesi hakkın sesi oluyor.

Gölge edilmese ihsana lûzum yok ama, halka o kadar küçümseyerek bakmışız ki bir türlü bize yaklaşamıyor.

Halk müziği de bu çekingen tavırlarla salonlara davetli. Ama teşrifatta en son sıralarda yer veriliyor. O'sun ne zarar!

Ankara'nın, İstanbul'un en şöhretli gazinalarında en kıymetli klâsik okuyuculardan sonra, en çekingen halk okuyucuları sahneye çıkınca, fantaziye düşkün sosyetenin dinlemekteki acıklı nezaketi biraz sonra gönül samimiyetine kalb oluyor. İçten gelen halk nameleriyle gevşeyen dinleyici topluluğu, kayıtsızlığına rağmen ilgi ile toparlanıyor hemen. Kâh şen kahkahalar, kâh içlenmeler gibi birbirine yıkılıveren nağmelerin herkesi, farkında olmaksızın heyecandan heyecana sürüklediği görülüyor.

Önce içten gelen nazik alkışlar sonra zaptedilemeyen coşkun ve sürekli alkışlar.

Klâsik okuyuculardan salonu terketmiyenler yahut as okuyucu olduğu için en sonra sahneye çıkacak olan, garip bir gülümseme ile halkın san'at zevkini küçümsüyorlar. Mânalı bakışlardan belli bu.

Ama dinleyiciler yalnız sahnedeki ile meşgul, yalnız onunla senli benli artık.

Seansını bitirip çekilmeye hazırlanan halk okuyucusu, alkışlar, yaşa varol sesleri ile uğurlanırken sonu gelmiyen alkışlarla tekrar sahneye çağırılıyor.

Belli artık, Anadolu'nun san'at akıncıları, Ankara'yı, İstanbul'u bu yönden de fethediyorlar. İşte bunlar Anadolunun şakır bülbülleri.

San'at değerlerini bu işin ehline bırakalım, ancak Suzan Yakarlar, Zehra Bilirler, Hacer Buluşlar ilk akıncılar arasında idi.

Nihayet halk müziği, gördüğü ilgiden dolayı ele alınmak, organize edilmek isteniyor. Ama bu istek ciddi bir istek gibi değil. Her halde halk müziğimizin değeri batı bilginleri tarafından henüz bize bildirilmemiş olduğu için olacak.

Fakat Sarısözenler, Halil Bedii'er gibi bu değeri bilen hevesliler tarafından öksüzlükten kurtarılmak isteniyor. Ama bütün gayret derlemelerden ibaret. Bu yolda tatmin edici ne bir eser yayınlandı ne de bu müziğin özellikleri belirtilmiştir.

Her ilin veya bölgenin kendine göre bir müzik tekniği olduğu, bugün bile bilinmiyor. Organize, armoni kompozisyon bir yana toplamalar da pek noksan.

Derleyiciler çabuk bitmesi arzu'anan bir seyahat telâşı içinde bu işi yapmış olmalı.

Halbuki bu müzikte Türk milletinin tarihi, coğrafyası, felsefesi, psikolojisi ve bütün bir hayatı ve kâinatı var.

San'atçılarımız, bu kâinatın ancak bir köşesine çekilmiş dar odalarında birkaç kitap ve aletle baş başadırlar. O'sun ne zarar.

Halk bir hayat ve san'at hazinesidir. Geleneğini, göreneğini, zevkini ve şevkini kaybetmiyor hiç. Ama kaybedilenleri tekrar bulamamak yoksunluğu hazin.

Biz bu duygu ve kaygu içinde hal-

kın müzik alemini aksettirmek için dile getirenlere gönül ve göğüs açmışız. Yur dun bu şakır bülbülleri tan yeri gibi içimize renk ve ahenk taşımaktadır.

Muzaffer Akgün, Aliye Akkılıç, Nezahat Bayram, Ahmet Sezgin, Nurettin Dadaloğlu ve arkadaşları Anadolunun ses damarı gibi doğudan batıya, güneyden kuzeye his ve heeycan estirmektedirler.

Sınırlarımızın içinde ve dışındaki gizli hazinelerimizden değişik seslerle yeni nağmeler sunan Muazzez Türüng ve Nuri Sesigüzel gibi kıymetler yaban güllerinde daldan dala atlayan bülbüller, yardan yara dökülen çağlayanlar gibi.

Şimdilik ilerde büyük san'at eserle ri verecek halk musikisinin öncüleri olarak bu şakır bülbülleri minnet ve şükranla anarak yetiniyoruz.

Arif EĞİNLİ

Diyarbakır Surları

(9 uncu sayfadan devam)

dan Mardin - kapısı'na giden sur kısmı inşa edilmek suretiyle Nisibis halkı da kale içine alınmış oldu. Böylece son şeklini alan Diyarbakır surları, şehre hâkim olan devletler tarafından zaman za man tamir ve tahkim edile edile esas şekli bozulmadan günümüze kadar ulaşmıştır.

Genel görünüşü ile bir «Kalkan ba lığı» nı andıran kale, «Dış-kale» ve «İç kale» olarak ikiye ayrılır. Muhtelif devirlerde onarılmış 82 burçlu «Dış-kale» surlarının uzunluğu, beş kilometreyi a şar. Bu surların kuşattığı saha, doğudan batıya 1700, kuzeyden güneye 1300 metreyi bulmaktadır. Surların yüksekliği bugünkü haliyle 10 - 12 metreyi ve du var kalınlığı 3 - 5 metre arasında değişmektedir.

İçkale, surlarla çevrili alanın kuzey - doğu köşesine rastlar. Burada bir yığma tepe vardır ki buna «Viran - kale» deniyor. Bu kısmın, şehrin ilk tahkima tına tekabül ettiği ve şehir 349 da surla çevrilince buranın içkale rolünü oynadığı kabul edilmektedir. Bu yığma tepe üzerinde Artuklulardan kalma bir saray enkazı bulunmaktadır. Kanunî Sultan Süleyman zamanında içkale ikinci bir surla çevrilmiş ve genişletilmiştir.

(Sonu gelecek sayıda)

(1) — Şehrin adı yazılı kaynaklar da ilk olarak Asur belgelerinde AMİDİ olarak geçmektedir. İlk Asur hâkimiyeti sırasında buranın «Amidi» diye anılması, bu adın, eski hâkimleri HURRİ/MİTANNİ devletinden kaldığını gösterir. Sonradan kullanılan AMİDA, AMİD, Kara - Amid isimleri hep bu ilk addan çıkmaktadır.

(2) — A. Gabriel, «Voyage Archéolojique dans la Turquie Orientale», c. 1 s. 87 v.d.

(3) — Ammianus Marcellinus XVIII, 9, 1.

Şevket BEYSANOĞLU

İkinci cilde başlarken

(Başyazının devamı)

lar, kime karşı dikildiklerinin, kimin önünde eğildiklerinin farkındadırlar. Dara düşen Mansura, Külünk yerine, gül atan da bu kabil insanlarmış...

Birinci cildi tamamlarken, mâli tâkatimize bakarak, yayıma devam için karşımıza çıkan tereddüt, okuyucularımızla beraber, yazı ailemizin de üzüntüsüne kalb olunca, her külfeti paylaşmak hususundaki samimi vaatler, bütün külfet ve zahmetimizi bir anda unutturuverdi. Bu vaatler, bu üzüntüler ve bu takdirler bizim mânevi kazancımız ve övüncümüzdür sâde...

Günde değil, ayda ucuzundan bir sigara parası fiatında olan dergimizin. tiryaki okuyucularımıza sunulmasına devam edeceğiz. Meterisden kurşun atanların rağmine!

Aldığı bir dergiyi kaybederek, koleksiyonunu tamamlamak için koşup gelenlerin telâşındaki asâlet, bir banka kasasının muhafazasındaki kefâletten daha mânâlı bizce... Biz bu asâletin hizmetinden ayrılamıyoruz. Yeni Fırat, ikinci cildine bunun için devam ediyor.

Tuttuğumuz yol, şimdiye kadar olduğu gibi, şimdiden sonra da kayıtsız olmamak şartiyle, san'atın san'at için olduğu inancıyla beraber, gerçek fikirlerin kutsallığını savunmak övüncünden ibaret, tamamen hür ve objektif bir çığırdır.

Doğruyu, iyiyi ve güzeli arıyan, coşkun bir yürekle çevremiz ve çerçevemiz ölçüsünde, okuyucularımıza, gücümüzün yettiği kadar, aşk ve iman taşımağa devam edeceğiz. Mazmun halinde kalmış feyzi belirmeğe başlıyan coşkun Fırat gibi...

Yine gayret bizden, başarı Tanrıdan.

YENİ FIRAT

Keban Barajının Özellikleri

(2 nci sayfadan devam)

Erika Donner Suriye'yi gezdikten sonra Türkiye'ye gelmişler ve DSİ. Genel müdürlüğü Etüt ve Plân Dairesi Başkan yardımcısı Talha beyi de alarak Elâzığ'a gelimşler ve Keban'a gitmişlerdi. Baraj sahasında geniş izahat alan misafirler, çevrenin ekonomik ve estetik bakımlar dan eşsizliği karşısında hayran kalmışlar, bu hususiaki tahassüslerini g'zliyememişlerdir.

Keban'dan sonra, barajın tesir sahası ve bu arada, aynı saha içinde bulunan Harput gezilmiş, tarihi eserler tetkik edilmiştir. Harput Kalesi'nin burçları üzerinden Uluova'ya bakan misafirler, Keban'dan başlıyarak devam eden tabiat estetiğine hiçbir memlekette rastlamadıklarını ifade etmişlerdir.

Bunlar da gösteriyor ki : KEBAN BARAJI, ekonomik alanda olduğu kadar TURİZM alanında da, Türkiye'nin kaderinde büyük değişiklikler yapacak, güçlü hamleler doğuracaktır.

N. Yıldırım GENCOSMANOĞLU

Murat'tan "Yeni Fırat,, a

Leman TECE

Elâzığ'dan kalkıp Malatya'ya giderken sıcak, toz ve dönemeçlerden yorgun düştüğünüz bir anda, birdenbire tâ uzaklarda, beliriveren o su ne de güzeldir.

Bu güzellik, suyun nazlı nazlı uzanıp gitmesi kadar, zamanında önünüze çıkışından da değer bulur.

Toz topraktan yorulan gözleriniz, kuruyan dudaklarınız kadar ruhunuz da bir anda canlanıverir. Görünüp kayboluşlariyle sizinle cilveleşen o suya yaklaştıkça, ondan avuç avuç içmiş kadar ferahlarsınız. O zaman kafanızı yepyeni düşünceler sarar. Tek tük ağaçlı yoldan sonra suyun etrafındaki yemyeşil hayat sizi büyüler, kendine çeker.

O suyun akışına bakarken tabiatın, bu birbirine zıt, özelliklerini yaratan kudretine dalarak sadece ruh ve lirizm âleminde yaşarsınız.

«Yeni Fırat» dergisini elime her alışta ben, adını taşıdığı bu suyu yanımda bulur, onun serinliğini ruhumda duyarım.

Dergisi de tıpkı suyu gibi sanat ve fikir susuzlarını serinletip, onlara aradıkları heyecan ve canlılığı verir.

Güzel Elâzığ'ın geçmişteki, fikir, san'at zenginlikleri, kahramanları, bugünün teknik olayları, yaşayan insanların bitmez arzu ve heyecanları yanında, ümit, kırılma veyahut ulaşmalarla dolu bir lirizm...

«Halay» ın haşmeti yanında, «Çayda çırası» veya «Güvercin» in inceliği gibi...

Bütün bunları topluca bizlere sunan «Yeni Fırat» a gönülden teşekkür.

ŞAİRLERE DUYURU

ZEREN Dergisi genç şairler için bir antoloji hazırlamaktadır. Katılmak isteyenler şiirlerini, bir fotoğraflarıyla birlikte «P.K. 190 Aksaray/İstanbul» adresine göndermelidirler.